

ผลกระทบของการย้ายถิ่นต่ออายุแรกสมรสของประชากรไทย

มณีรัตน์ ภาคอุบล*

บทนำ

ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงอายุแรกสมรสของคนไทย คือ มีการเพิ่มขึ้นของอายุแรกสมรส ดังจะเห็นได้จากอายุเฉลี่ยแรกสมรส (SMAM) เมื่อ พ.ศ.2513 ของชายไทย และหญิงไทย เท่ากับ 24.7 ปี และ 21.9 ปี ส่วนใน พ.ศ.2533 เท่ากับ 25.9 ปี และ 23.3 ปี ตามลำดับ (Chamrathrithong, A., 1980; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2533) การเพิ่มขึ้นของอายุแรกสมรสนั้น จะเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการ เช่น เนื่องจาก การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเพิ่มขึ้นระดับการศึกษาของประชากร การเข้าร่วมแรงงานของผู้หญิง การเพิ่มขึ้นของความเป็นเมือง ความเป็นอุตสาหกรรม รวมทั้งมีการย้ายถิ่นเพิ่มขึ้น (Guest, 1994; Smith & Karim, 1980)

นับตั้งแต่ เริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 จนถึงฉบับที่ 7 ประเทศไทยมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมสูงขึ้น ประกอบกับการพัฒนานั้น จะมุ่งเน้นไปทางด้านอุตสาหกรรมมากกว่าเกษตรกรรม จึงมีผลทำให้มีการย้ายถิ่นเพิ่มสูงขึ้น และรูปแบบของการย้ายถิ่นได้เปลี่ยนไป ซึ่งแต่เดิมนั้นการย้ายถิ่นจะเป็นการย้ายเพื่อการเกษตร โดยย้ายจากชนบทสู่ชนบทเป็นหลัก แต่ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นย้ายจากชนบทสู่เมือง เมืองหลัก และเมืองหลวง ผู้ย้ายถิ่นเองก็มีลักษณะที่แตกต่างจากผู้ย้ายถิ่นในสมัยก่อน ที่ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีอายุอยู่ในวัยผู้ใหญ่ และการย้ายของผู้หญิงจะเป็นการย้ายตามครอบครัว แต่ในปัจจุบันผู้ย้ายถิ่นส่วนมากจะเป็นคนในวัยหนุ่มสาว ซึ่งอยู่ในช่วงอายุที่มีโอกาสสมรสมากกว่าวัยอื่น ฉะนั้นการย้ายถิ่นในช่วงนี้ จึงมีความสำคัญต่อชีวิตสมรส การก่อตั้งครอบครัว และเกี่ยวข้องกับเรื่องภาวะเจริญพันธุ์ ถึงแม้ว่าในช่วงที่ผ่านมา ภาวะเจริญพันธุ์ของประเทศไทยจะลดลงอย่างรวดเร็ว แต่ประเทศไทยก็ยังมียุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นให้มีการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ลงอีก การศึกษา

* คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

เกี่ยวกับเรื่องอายุแรกสมรสของผู้ย้ายถิ่น จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะเป็นประโยชน์ในเรื่องการวางแผนเกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ ส่วนประโยชน์ต่อครอบครัวนั้น การศึกษาเรื่องอายุแรกสมรสของผู้ย้ายถิ่นจะบอกได้ถึงจุดเริ่มต้นการก่อตั้งครอบครัวของผู้ย้ายถิ่น อันจะนำมาซึ่งประโยชน์ในการวางแผนเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวต่อไป

มีแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ของการสมรสและการย้ายถิ่นในลักษณะที่เกี่ยวข้องกันทั้งในเรื่องการสมรสมีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่น และการย้ายถิ่นมีอิทธิพลต่อการสมรส แนวคิดที่ว่า การสมรสมีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นนั้น มีคนสนใจเพิ่มขึ้น แต่แนวความคิดนี้ยังไม่ชัดเจนและมีทฤษฎีสันนิษฐานมากนัก โดยเขาพบว่าคนที่แต่งงานช้าจะย้ายถิ่นมากกว่าคนที่สมรสในช่วงอายุเดียวกัน ส่วนในกรณีหลังที่กล่าวถึงอิทธิพลของการย้ายถิ่นต่อการสมรสนั้นมีทฤษฎีสันนิษฐานหนักแน่นกว่า กล่าวไว้ 2 ลักษณะคือ ประการที่ 1 ผู้ย้ายถิ่นสมรสเร็วกว่าผู้ไม่ย้ายถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากการย้ายถิ่นเป็นกระบวนการเลือกสรรผู้ย้าย ผู้ย้ายถิ่นจึงเป็นผู้ประสบความสำเร็จในเชิงเศรษฐกิจ ทำให้มีความพร้อมในการแต่งงานมากกว่าผู้ไม่ย้ายถิ่น รวมทั้งความแปลกใหม่ในตลาดสมรสมากกว่า นอกจากนั้น สังคมของผู้ย้ายถิ่นยังมีอิสระในการเลือกคู่มากกว่าผู้ไม่ย้ายถิ่น อิทธิพลของการย้ายถิ่นต่อการสมรส ประการที่ 2 คือ การย้ายถิ่น จะทำให้ผู้ย้ายถิ่นสมรสช้าขึ้น มีแนวคิดและทฤษฎีสันนิษฐานมากกว่า ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยยึดแนวความคิดที่ว่า การย้ายถิ่นทำให้อายุแรกสมรสสูงขึ้น เป็นแนวทางในการศึกษา โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีของ Ruth Dixon (1971) ได้อธิบายถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอายุแรกสมรสไว้ 3 ประการคือ ความยากง่ายในการหาคู่ (availability of marriage) โดยมีจุดเน้นอยู่ที่สัดส่วนคู่สมรสในตลาดสมรส (sex ratio) ประการที่ 2 ความเป็นไปได้ในการสมรส (feasibility of marriage) จะขึ้นอยู่กับฐานะทางการเงิน และข้อผูกพันทางเศรษฐกิจ ส่วนประการที่ 3 ขึ้นอยู่กับความต้องการสมรส (desirability of marriage) เกี่ยวข้องกับสิ่งจูงใจที่使人ต้องการสมรส การย้ายถิ่นจะมีผลกระทบต่อสมรส คือ ทำให้มีความแตกต่างในเรื่องสัดส่วนเพศ อันเนื่องจากการเลือกสรรคน ทั้งในเรื่องอาชีพ อายุ ทำให้มีผลโดยตรงต่อสัดส่วนคู่สมรส ความเป็นไปได้ในการสมรส และความต้องการสมรส ทำให้สมรสช้า (Friedlander & Moshe, 1986)

การอธิบายอิทธิพลของการย้ายถิ่น ต่ออายุแรกสมรสตามแนวความคิดของ Dixon นั้น แตกต่างจากแนวความคิดของ เดวิส (Davis) คาร์เวลล์ (Caldwell) โกลด์สตีนและ

โกลด์สไตน์ (Goldstein & Goldstein) และ ฮิวโก (Hugo) ที่กล่าวถึงผลกระทบของการย้ายถิ่นต่ออายุแรกสมรส โดยเน้นการย้ายถิ่นที่ย้ายจากชนบทเข้าสู่เมือง และสภาพความเป็นเมืองจะเป็นแรงกดดันทำให้ผู้ย้ายถิ่นมีอายุแรกสมรสสูงขึ้น (United Nations, 1992; United Nations, 1993 ; Hugo, 1994)

ถึงแม้การย้ายถิ่นจะเกี่ยวข้องกับการสมรส แต่การย้ายถิ่นไม่ใช่ปัจจัยเดียว ที่มีอิทธิพลต่อการสมรส ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสมรสอีก ทั้งทางด้านปัจจัยทางด้านบุคคล ครอบครัวและชุมชน เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงอิทธิพลของตัวแปรการย้ายถิ่นต่ออายุแรกสมรส ผู้วิจัยจึงทำการควบคุมตัวแปรคุณลักษณะส่วนบุคคล ครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้เพื่อต้องการดูอิทธิพลที่แท้จริงของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่น หนึ่งในในการควบคุมตัวแปรคุณลักษณะส่วนบุคคล และตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและชุมชนนั้น ผู้วิจัยได้ทำการควบคุมตัวแปรเหล่านั้นเป็นเพียงบางตัวเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องด้วยความจำกัดของข้อมูล

วิธีการวิจัยและแหล่งที่มาของข้อมูล

ระเบียบวิธีวิจัยของการศึกษานี้ เป็นระเบียบวิธีวิจัยผสมทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

1. ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1.1 ข้อมูลการสำรวจการย้ายถิ่นระดับชาติของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม พ.ศ.2535 เป็นข้อมูลระดับบุคคลที่มีการออกแบบให้สามารถใช้เป็นตัวแทนประชากรทั้งประเทศได้ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้ย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น ทั้งเพศชายและหญิง ที่มีอายุระหว่าง 15-44 ปี มีจำนวน 3,771 คน ข้อมูลในระดับบุคคลนี้ จะประกอบด้วย ข้อมูลประวัติและประสบการณ์การย้ายถิ่น ข้อมูลประวัติชีวิต (life history) ที่เป็นข้อมูลระยะยาว ที่บันทึกการเปลี่ยนแปลงเรื่องการย้ายถิ่น ร่วมกับเหตุการณ์อื่น ๆ ในชีวิตทุกเดือน นับตั้งแต่อายุ 15 ปี จนถึงวันที่ทำการสำรวจ ข้อมูลระดับบุคคลนี้ ผู้วิจัยนำมาใช้ในการสร้างตัวแปรระดับบุคคล ตัวแปรการย้ายถิ่นและกระบวนการย้ายถิ่น

1.2 ข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ รายจังหวัด พ.ศ.2513,2523 และ 2533 ทั้งที่ได้รวบรวมและตีพิมพ์เผยแพร่แล้ว โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ และข้อมูลดิบที่ยังไม่ได้วิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้วิเคราะห์รวบรวมไว้แล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการสร้างตัวแปรคุณลักษณะ ชุมชนระดับจังหวัด 3 ตัวแปรคือ สัดส่วนทางเพศของประชากรโสด (ชายอายุ 25-29 ปี / หญิง อายุ 20-24 ปี) ร้อยละของประชากรในเขตเมือง และจำนวนบุคคลเฉลี่ยครัวเรือน ส่วนข้อมูลดิบที่ยังไม่ได้วิเคราะห์ มีขนาดกลุ่มตัวอย่าง 0.2% ของข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2513, 0.01% ของข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2523 และ 1.2% ของข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2533 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าว มาใช้ในการสร้างตัวแปรชุมชนระดับจังหวัด 2 ตัวแปร ได้แก่ ร้อยละของประชากรที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร และร้อยละของสตรีที่จบการศึกษาระดับมัธยม

2. ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บขึ้นเอง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ระดับลึก (indepth interview) ในเดือนธันวาคม พ.ศ.2541 โดยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงปริมาณ มาทำการสร้างแนวคำถาม ทั้งนี้เนื่องจากในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิที่ผู้สำรวจทำการเก็บข้อมูล เนื่องจากวัตถุประสงค์อื่นที่มีใช้เรื่องการสมรสโดยตรง จึงทำให้ขาดเหตุผลในการประกอบการอธิบายภายหลังจากการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

ในการเลือกพื้นที่ศึกษานั้น ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ประชากรที่มีถิ่นอาศัยปัจจุบันอยู่ในเขตจังหวัดนนทบุรี ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดนนทบุรี นับว่าเป็นเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ดังนั้นในเขตจังหวัดนนทบุรี จึงมีทั้งผู้ย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นอาศัยอยู่ ในการสัมภาษณ์นั้นผู้วิจัยกำหนดไว้ว่า บุคคลที่ได้รับการสัมภาษณ์จะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะเดียวกับกลุ่มตัวอย่างระดับบุคคลที่ทำการสำรวจจากข้อมูลการย้ายถิ่นระดับประเทศของสถาบันวิจัยประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล ปี พ.ศ.2535 กล่าวคือ ต้องเป็นผู้ที่มีอายุปัจจุบัน ปี พ.ศ.2541 อยู่ระหว่าง 21-51 ปี ซึ่งบุคคลดังกล่าว ถ้าทำการสำรวจเมื่อ พ.ศ.2535 จะเป็นผู้ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 15-44 ปี ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธี Snow ball sampling โดยเริ่มต้นจากการถามผู้นำชุมชนว่า มีบุคคลใดในชุมชนที่มีคุณลักษณะและคุณสมบัติตรงตามที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษา หลังจากนั้นจึงถามถึงบุคคลต่อไป และทำการสัมภาษณ์ จนได้ข้อมูลครบตามกรอบแนวคำถามการวิจัยและมีแบบแผนที่แน่นอน จึงจะถือว่าขนาดตัวอย่างนั้นเพียงพอ รวมกลุ่ม

ตัวอย่างที่ผู้วิจัยทำการศึกษามีทั้งสิ้น 23 คน ประกอบด้วย ผู้ย้ายถิ่นสมรส 7 คน ผู้ย้ายถิ่นโสด 6 คน ไม่ย้ายถิ่นและสมรส 7 คน ไม่ย้ายถิ่นและโสด 3 คน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลประวัติชีวิต (life history) จากผู้ตอบคำถาม 3,771 คนนั้น 64 คนจะถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลดังกล่าว สมรสก่อนอายุ 15 ปี ดังนั้นจึงเหลือบุคคลทำการวิเคราะห์เพียง 3,707 คน เป็นผู้ที่สมรสถึงวันที่ทำการสัมภาษณ์ ร้อยละ 61.2 และโสดร้อยละ 38.8

1. คุณลักษณะของประชากร

1.1 คุณลักษณะทางประชากร

จากตารางที่ 1 ผลการสำรวจเมื่อ พ.ศ.2535 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ มีเพศหญิงร้อยละ 56.5 ($n = 2,094$) และเพศชายร้อยละ 43.5 ($n = 1,613$) แต่ถ้าพิจารณาเฉพาะกลุ่มย้ายถิ่นก่อนสมรสพบว่า เพศชายจะย้ายถิ่นก่อนสมรสมากกว่าเพศหญิง กล่าวคือ มีผู้ชายย้ายถิ่นก่อนสมรสร้อยละ 67.4 ส่วนผู้หญิงย้ายถิ่นก่อนสมรสเพียงร้อยละ 47.7 เหตุผลที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจาก เพศชายมีอิสระในการย้ายถิ่นมากกว่าผู้หญิง สามารถเสี่ยงภัย และย้ายไปยังถิ่นกันดารได้มากกว่าเพศหญิง ในขณะที่การย้ายถิ่นของผู้หญิง จะถูกแรงกดดันทางด้านวัฒนธรรม ครอบครัวและสังคม ควบคุมการย้ายถิ่นของผู้หญิงไว้ นอกจากนี้ก็อาจจะเป็นเพราะผู้ชายแต่งงานช้ากว่าผู้หญิง จึงทำให้มีช่วงเวลาในการย้ายมากกว่าผู้หญิง

เมื่อพิจารณาถึงอายุขณะสำรวจ ในกลุ่มผู้ย้ายถิ่นก่อนสมรสพบว่า ร้อยละของผู้ย้ายถิ่นก่อนสมรสในกลุ่มอายุ 15-34 ปี มีจำนวนมากกว่ากลุ่มอายุ 35-44 ปี เหตุผลที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากมีความแตกต่างกันในเรื่องการย้ายถิ่นก่อนสมรสของคนไทยในสมัยก่อนกับสมัยปัจจุบัน กล่าวคือ สมัยก่อนมีผู้ย้ายถิ่นก่อนสมรสน้อย ทั้งนี้ก็อาจจะเป็นเพราะประเทศไทยมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม จึงทำให้คนโสดย้ายถิ่นเพิ่มขึ้นมากกว่าในสมัยก่อน

นอกจากนั้นอาจจะเนื่องมาจากคนรุ่นก่อน สมรสเร็วกว่าคนรุ่นปัจจุบัน ดังนั้นจึงย้ายถิ่นก่อนสมรสน้อยกว่าคนรุ่นปัจจุบัน

ตารางที่ 1: ร้อยละของผู้ย้ายถิ่นก่อนสมรส และไม่ย้ายถิ่นก่อนสมรส จำแนกตามประชากร การย้ายถิ่นก่อนสมรส เพศ และ อายุ

คุณลักษณะทางประชากร	ประสบการณ์ในการย้ายถิ่นก่อนสมรส			จำนวน
	ย้ายถิ่น	ไม่ย้ายถิ่น	รวม	
1. เพศ*				
ชาย	67.4	32.4	100	1,613
หญิง	47.7	52.6	100	2,094
2. อายุขณะสำรวจ*				
15-19	53.4	46.6	100	751
20-24	65.8	34.2	100	764
25-29	61.1	38.9	100	742
30-34	55.9	44.1	100	641
35-39	46.7	53.3	100	469
40-44	42.9	57.1	100	338
3. อายุที่เป็นโสดสูงสุดก่อนสมรส*				
15-19	61.8	38.2	100	1,348
20-24	61.9	38.1	100	936
25-29	54.5	45.5	100	635
30-34	44.8	55.2	100	466
35-39	35.1	64.9	100	285
40-44	36.1	63.9	100	36

หมายเหตุ * แสดงระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

เมื่อพิจารณาถึงอายุที่เป็นโสดสูงสุดก่อนสมรสพบว่า คนในกลุ่มตัวอย่างเป็นโสดมากในช่วงอายุ 15-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 78.7 (n = 2,919) มีเพียงร้อยละ 21.3 (n = 787) ที่เป็นโสดในช่วงอายุ 30-44 ปี แสดงให้เห็นว่าคนไทยส่วนใหญ่สมรสเร็ว ดังนั้นเมื่ออายุสูงขึ้นคนจึงเป็นโสดน้อยลง ถ้าเปรียบเทียบช่วงเวลาที่เป็นโสด ระหว่างผู้ย้ายถิ่นก่อนสมรสและไม่ย้ายถิ่นก่อนสมรสพบว่า ในช่วงอายุ 15-29 ปี ผู้ย้ายถิ่นก่อนสมรสจะเป็นโสดมากกว่าผู้ไม่ย้ายถิ่น ทั้งนี้ อาจจะเป็นเนื่องจากการย้ายถิ่นทำให้ผู้ย้ายถิ่นต้องใช้เวลาในการปรับตัว หรือแสวงหาความก้าวหน้าในเรื่องการศึกษา อาชีพ จึงทำให้สมรสช้า แต่ถ้าอายุอยู่ในช่วง 30-44 ปี พบว่า ผู้ไม่ย้ายถิ่นจะเป็นโสดมากกว่าผู้ย้ายถิ่น เหตุผลที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะผู้ที่อาศัยอยู่ในถิ่นเดิม ถ้าอายุเลย 30 ปีแล้ว คนที่ควรเป็นคู่สมรสหมดแล้ว ดังนั้นผู้ที่เหลืออยู่จึงหาคู่ไม่ได้ ทำให้ต้องครองตนเป็นโสด ส่วนผู้ย้ายถิ่นถึงแม้จะมีอายุเลย 30 ปีไปแล้ว แต่ก็ยังมีโอกาสพบคนในถิ่นใหม่ ดังนั้นจึงมีโอกาสเลือกคู่และพบคู่ได้มากกว่า หรืออีกเหตุผลหนึ่งนั้นอาจจะเป็นเนื่องมาจากคนโสดที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไปย้ายถิ่นน้อย

1.2 คุณลักษณะของผู้ย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่นทางด้านเศรษฐกิจสังคม

จากตารางที่ 2 พบว่า ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ย้ายถิ่นก่อนสมรสและไม่ย้ายถิ่นก่อนสมรส ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด (n = 2,268) รองลงมาคือ มัธยมศึกษา (n = 876) ส่วนผู้จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา (n = 448) นั้นมีน้อยกว่าระดับประถมศึกษาประมาณ 5 เท่า ถ้าพิจารณาถึงความแตกต่างทางด้านการศึกษา อันเนื่องมาจากการย้ายถิ่นและสมรส พบว่า มีความแตกต่างกัน ที่แสดงให้เห็นถึงการเลือกสรรทางการศึกษาของการย้ายถิ่นและการสมรส กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นจะเป็นผู้ที่มีการศึกษาดีกว่าผู้ไม่ย้ายถิ่น และคนโสดจะมีการศึกษาดีกว่าคนสมรส โดยพบว่าผู้ย้ายถิ่นโสดและผู้ย้ายถิ่นสมรสจะมีผู้จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาร้อยละ 43.1 และ 33.7 ตามลำดับ ในขณะที่ผู้ไม่ย้ายถิ่นโสดและไม่ย้ายถิ่นสมรสจะมีผู้จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพียงร้อยละ 15.4 และ 7.8 ตามลำดับ

เช่นเดียวกับอาชีพและสภาพการจ้างงานพบว่า ผู้ย้ายถิ่นจะประกอบอาชีพ และมีสภาพการจ้างงานดีกว่าผู้ไม่ย้ายถิ่น และเป็นคนโสดมากกว่าสมรส

ตารางที่ 2: ร้อยละของผู้ย้ายถิ่นก่อนสมรส และไม่ย้ายถิ่นก่อนสมรส จำแนกตามสถานภาพสมรส คุณลักษณะทางด้านเศรษฐกิจสังคม ระดับการศึกษา อาชีพ สภาพการจ้างงาน และถิ่นอาศัยครั้งสุดท้ายก่อนสมรส

คุณลักษณะ ทางเศรษฐกิจสังคม	ย้ายถิ่น / สถานภาพสมรส					จำนวน
	ย้าย- สมรส	ย้าย- โสด	ไม่ย้าย- สมรส	ไม่ย้าย- โสด	รวม	
1. ระดับการศึกษา*						
ประถมศึกษา	30.8	20.6	39.2	9.4	100	2,268
มัธยมศึกษา	29.8	30.5	18.4	21.3	100	876
อุดมศึกษา	33.7	43.1	7.8	15.4	100	448
2. อาชีพ*						
นักวิชาชีพผู้บริหาร เสมียน	20.2	35.5	7.4	37.6	100	476
ค้าขายและบริการ	35.7	24.9	30.7	8.6	100	722
เกษตรกรรม	29.0	15.9	47.0	8.1	100	1,425
คมนาคมขนส่ง เหมืองแร่	36.6	32.6	20.7	10.1	100	672
อื่น ๆ	31.1	36.3	20.6	12.0	100	399
3. สภาพการจ้างงาน*						
นายจ้างและประกอบธุรกิจส่วนตัว	34.3	12.2	45.7	7.8	100	703
ลูกจ้าง	36.7	32.2	22.0	9.1	100	1,346
ทำงานในครอบครัวโดยไม่รับค่าจ้าง	27.5	22.4	40.2	9.9	100	908
ไม่มีงานทำ แม่บ้าน	20.7	28.4	22.7	22.8	100	739
4. ถิ่นอาศัยครั้งสุดท้ายก่อนสมรส						
เมือง	35.9	33.0	14.0	17.1	100	1,384
ชนบท	27.1	20.8	12.3	39.8	100	2,289

หมายเหตุ * แสดงระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

1.3 คุณลักษณะของผู้ย้ายถิ่นก่อนสมรสตามประสบการณ์ การย้ายถิ่น

จากตารางที่ 3 เกี่ยวกับจำนวนครั้งในการย้ายถิ่นก่อนสมรส ที่นับตั้งแต่อายุ 15 ปี จนถึงสมรสครั้งแรก ในกลุ่มตัวอย่างที่ย้ายถิ่นและสมรส และนับตั้งแต่อายุ 15 ปีจนถึงอายุในเดือนที่ทำการสัมภาษณ์สำหรับคนโสดพบว่า กลุ่มตัวอย่างย้ายถิ่นก่อนสมรส 1-2 ครั้งมากที่สุด (n = 1,217) และสมรสในถิ่นปลายทางมากที่สุด โดยมีผู้สมรสร้อยละ 58 ในขณะที่มีผู้ย้ายถิ่น 6 ครั้งและมากกว่าสมรสในถิ่นปลายทางเพียงร้อยละ 42.8 เมื่อพิจารณาถึงกระแสการย้ายถิ่น ครั้งสุดท้ายก่อนสมรสพบว่า มีผู้ย้ายถิ่นจากชนบทไปชนบทมากที่สุด (n = 649) รองลงมาคือ ย้ายจากเมืองไปเมือง (n = 559) แต่ถ้าพิจารณาถึงผู้ย้ายถิ่นแล้วสมรสในถิ่นปลายทางพบว่า ผู้ย้ายจากชนบทไปชนบทสมรสมากที่สุด คือ สมรสสูงถึงร้อยละ 62.1 ส่วนผู้ย้ายถิ่นแล้วสมรสในถิ่นปลายทางน้อยที่สุด คือ ผู้ย้ายถิ่นจากเมืองไปเมือง มีผู้สมรสเพียงร้อยละ 46.9

เกี่ยวกับระยะเวลาในการย้ายตามเขตการปกครอง จากถิ่นอาศัยเมื่ออายุ 15 ปี จนถึงถิ่นสมรสครั้งแรก สำหรับผู้ย้ายถิ่นและสมรส และถิ่นอาศัยตั้งแต่อายุ 15 ปี จนถึงถิ่นที่อยู่ ปัจจุบันขณะสัมภาษณ์สำหรับคนโสดพบว่า กลุ่มตัวอย่างจะย้ายระหว่างภาคมากที่สุด รองลงมาคือ ย้ายในภาค ส่วนการย้ายภายในจังหวัดกลับมีน้อยที่สุด ถ้าพิจารณาถึงผู้ย้ายและสมรสในถิ่นปลายทางพบว่า คนที่ย้ายในภาคและระหว่างภาคจะสมรสมากกว่าย้ายในจังหวัด ส่วนระยะเวลาที่ย้ายเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่ก่อนสมรสที่นับตั้งแต่เดือนที่ย้ายเข้าไปยังถิ่นสมรสจนถึงเดือนที่ทำการสมรส สำหรับผู้ย้ายถิ่นและสมรส และนับตั้งแต่เดือนที่ย้ายเข้าไปในถิ่นที่อยู่ปัจจุบันจนถึงเดือนที่สัมภาษณ์สำหรับคนโสดพบว่า มีผู้ย้ายจะเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่ก่อนสมรส ในช่วงเวลา 1 ปี มากที่สุด (n = 856) และถ้าพิจารณาถึงระยะเวลาที่ย้ายแล้วสมรสในถิ่นปลายทางจะพบว่า เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในถิ่นใหม่นาน 2-4 ปีมากที่สุด

1.4 คุณลักษณะชุมชนถิ่นอาศัยระดับจังหวัดของผู้ย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น

พบว่า ผู้ย้ายถิ่นจะอาศัยอยู่ในถิ่นต้นทางและถิ่นปลายทาง ในจังหวัดที่มีค่าสัดส่วนเพศชายต่อเพศหญิงในช่วงอายุสมรส แตกต่างเพียงเล็กน้อยจากผู้ไม่ย้ายถิ่น ถ้าพิจารณาถึงร้อยละของประชากรเขตเมือง ร้อยละของสตรีที่จบการศึกษาระดับมัธยม ร้อยละของประชากรที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร และจำนวนบุคคลเฉลี่ยครัวเรือนระดับจังหวัด พบว่า ผู้ไม่ย้ายถิ่น จะอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความเจริญต่ำกว่า กล่าวคือ จะอาศัยอยู่ในจังหวัดที่มีประชากรในเขตเมืองต่ำกว่า สตรีจบการศึกษาระดับมัธยมต่ำกว่า มีประชากรประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรต่ำกว่า

และมีจำนวนบุคคลเฉลี่ยครัวเรือนระดับจังหวัดสูงกว่า นอกจากนั้น ยังพบว่าในการย้ายถิ่นนั้น ผู้ย้ายถิ่นจะย้ายไปอยู่ยังจังหวัดที่มีความเจริญมากกว่า

ตารางที่ 3: ร้อยละของผู้ย้ายถิ่นก่อนสมรส จำแนกตามสถานภาพสมรส และประสบการณ์การย้ายถิ่นก่อนสมรส

ประสบการณ์ในการย้ายถิ่นก่อนสมรส	สถานภาพสมรส			จำนวน
	สมรส	โสด	รวม	
1. จำนวนครั้งในการย้ายถิ่น*				
1 - 2 ครั้ง	58.0	42.0	100	1,217
3 - 5 ครั้ง	53.8	46.2	100	599
6 ครั้งและมากกว่า	42.8	57.2	100	264
2. กระแสการย้ายถิ่นครั้งสุดท้าย*				
ชนบท - เมือง	57.9	42.1	100	366
ชนบท - ชนบท	62.1	37.9	100	649
เมือง - ชนบท	51.2	48.6	100	444
เมือง - เมือง	46.9	53.1	100	559
3. ระยะทางในการย้ายถิ่นตามเขตการปกครอง*				
ย้ายในจังหวัด	52.0	48.0	100	555
ย้ายในภาค	58.5	41.5	100	595
ย้ายระหว่างภาค	54.3	45.7	100	887
4. ระยะเวลาที่อยู่ถิ่นใหม่*				
1 ปี	50.0	50.0	100	856
2 - 4 ปี	71.2	28.8	100	796
5 ปีขึ้นไป	34.1	65.9	100	428

หมายเหตุ * แสดงระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

2. การวิเคราะห์ด้วยวิธี Bivariate โดยการใช้ตารางชีพ (life table)

2.1 เปรียบเทียบระยะเวลาสมรสของผู้ย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น โดยคิดเป็นจำนวนเดือน ตั้งแต่อายุ 15 ปีจนถึงสมรสครั้งแรก และอายุมัธยฐานแรกสมรส

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ย้ายถิ่นก่อนสมรสทั้งชายและหญิง จะสมรสช้ากว่าผู้ไม่ย้ายถิ่น กล่าวคือ ชายและหญิงที่ย้ายถิ่นก่อนสมรสจะมีอายุมัธยฐานแรกสมรสเท่ากับ 25.8 ปี และ 23.8 ปี ส่วนผู้ไม่ย้ายถิ่นชายและหญิงจะมีอายุมัธยฐานแรกสมรสเท่ากับ 21.5 ปี และ 19.6 ปี ตามลำดับ ถ้าพิจารณาถึงจำนวนเดือนที่กลุ่มตัวอย่างสมรส ภายหลังจากอายุ 15 ปี พบว่า ผู้ชายที่ไม่ย้ายถิ่นร้อยละ 50 จะสมรสภายในเดือนที่ 77 ในขณะที่ผู้ชายที่ย้ายถิ่นร้อยละ 50 จะสมรสภายในเดือนที่ 129 โดยจำนวนเดือนที่สมรสนั้นเพิ่มขึ้นจากเดิม .68 เท่า ความแตกต่างของจำนวนเดือนนี้จะเห็นชัดเจนยิ่งขึ้น ในการย้ายถิ่นของผู้หญิง กล่าวคือ ผู้หญิงที่ไม่ย้ายถิ่นร้อยละ 50 จะสมรสภายในเดือนที่ 53 ในขณะที่ผู้หญิงที่ย้ายถิ่นร้อยละ 50 จะสมรสภายในเดือนที่ 104 ซึ่งจำนวนเดือนที่สมรสของผู้หญิงที่ย้ายถิ่นจะเพิ่มขึ้นจากผู้หญิงที่ไม่ย้ายถิ่น 1.04 เท่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการย้ายถิ่นมีผลกระทบต่อผู้หญิงมากกว่าชาย

2.2 เปรียบเทียบระยะเวลาสมรส ของผู้ย้ายถิ่นที่มีกระบวนการย้ายถิ่นแตกต่างกัน โดยคิดเป็นจำนวนเดือนตั้งแต่อายุ 15 ปีจนถึงสมรสครั้งแรก และอายุมัธยฐานแรกสมรส

เกี่ยวกับจำนวนครั้งในการย้ายถิ่นก่อนสมรส พบว่า มีความสัมพันธ์กับการสมรสครั้งแรกของผู้ย้ายถิ่น โดยผู้ย้ายถิ่นน้อยครั้งจะสมรสเร็วกว่าผู้ย้ายถิ่นมากครั้ง กล่าวคือ ชายและหญิงที่ย้ายถิ่น 1-2 ครั้ง จะมีอายุมัธยฐานแรกสมรสเท่ากับ 24.5 ปี และ 22.4 ปี ส่วนผู้ย้ายถิ่น 6 ครั้งขึ้นไป จะมีอายุมัธยฐานแรกสมรสเท่ากับ 29.0 ปี และ 30.1 ปี ตามลำดับ ในทำนองเดียวกัน ถ้าพิจารณาด้วยจำนวนเดือนที่กลุ่มตัวอย่างสมรสภายหลังจากอายุ 15 ปี จะเห็นได้ชัดเจนว่า มีอิทธิพลต่อการสมรสของหญิงมากกว่าชาย กล่าวคือ ผู้ชายร้อยละ 50 ที่ย้ายถิ่นก่อนสมรส 1-2 ครั้ง จะสมรสครั้งแรกภายในเดือนที่ 112 ถ้าผู้ชายที่ย้ายถิ่น 6 ครั้งขึ้นไป ร้อยละ 50 จะสมรสภายในเดือนที่ 167 ซึ่งจะสมรสช้ากว่าผู้ย้ายถิ่น 1-2 ครั้ง โดยมีจำนวนเดือนเพิ่มขึ้นจากเดิม 0.49 เท่า ในขณะที่ร้อยละ 50 ของหญิงที่ย้ายถิ่น 1-2 ครั้ง จะสมรสภายในเดือนที่ 88 และถ้า

ย้ายมากกว่า 6 ครั้งขึ้นไปจะสมรสภายในเดือนที่ 181 จำนวนเดือนของหญิงที่ย้ายถิ่น 6 ครั้งขึ้นไป จะสูงกว่าผู้หญิงที่ย้ายถิ่น 1-2 ครั้งถึง 1.6 เท่า

ตารางที่ 4: จำนวนเดือนที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 25, 50 และ 75 สมรสภายหลังอายุ 15 ปี และอายุมีฐานแรกสมรสจำแนกตามเพศ และประสบการณ์การย้ายถิ่น

ประสบการณ์ในการย้ายถิ่น	ร้อยละกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ / จำนวนเดือนที่สมรส							
	ร้อยละกลุ่มตัวอย่างเพศชาย				ร้อยละกลุ่มตัวอย่างเพศหญิง			
	25 จำนวนเดือน	50 จำนวนเดือน	75 จำนวนเดือน	อายุ มีฐาน	25 จำนวนเดือน	50 จำนวนเดือน	75 จำนวนเดือน	อายุ มีฐาน
1. ย้ายถิ่นก่อนสมรส*								
ย้ายถิ่น	92	129	178	25.8	60	104	169	23.8
ไม่ย้ายถิ่น	53	77	122	21.5	28	53	96	19.6
2. จำนวนครั้งในการย้าย*								
1-2 ครั้ง	74	112	163	24.5	54	88	154	22.4
3-5 ครั้ง	100	129	170	25.9	77	127	239	25.9
6 ครั้งและมากกว่า	131	167	239	29.0	101	181	243	30.1
3. กระแสการย้ายถิ่น*								
ชนบท - เมือง	84	115	167	24.6	56	95	156	23.1
ชนบท - ชนบท	82	115	160	24.5	54	87	141	22.4
เมือง - ชนบท	96	133	177	26.1	54	93	180	22.8
เมือง - เมือง	110	147	206	27.4	79	136	359	26.5
4. ระยะทางในการย้ายตามเขตการปกครอง*								
ย้ายในจังหวัด	102	141	184	26.9	69	123	204	25.3
ย้ายในภาค	90	120	163	25.1	60	101	167	23.5
ย้ายระหว่างภาค	84	127	177	25.8	56	93	151	22.9
5. ระยะเวลาที่อยู่ถิ่นใหม่*								
1 ปี	85	124	227	25.4	43	77	166	21.5
2-4 ปี	85	121	160	25.2	63	93	151	22.9
4 ปีขึ้นไป	123	160	201	28.4	133	179	359	30.0

หมายเหตุ * แสดงระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

เมื่อพิจารณาถึงกระแสการย้ายถิ่น พบว่าทั้งชายและหญิงที่ย้ายถิ่นจาก ชนบท-ชนบทจะสมรสเร็วที่สุด โดยมีอายุมัธยฐานแรกสมรสเท่ากับ 24.5 ปี และ 22.4 ปี ตามลำดับ ในขณะที่ผู้ย้ายถิ่นจากเมืองไปเมืองจะสมรสช้าที่สุด โดยมีอายุมัธยฐานแรกสมรสเท่ากับ 27.4 ปี และ 26.5 ปี ส่วนการย้ายถิ่นตามเขตการปกครองนั้น เนื่องจากมีความเจริญทางด้านคมนาคมขนส่ง และการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้ไม่มีอุปสรรคในการย้าย คนไทยจึงสามารถย้ายถิ่นภายในประเทศได้โดยอิสระ พบว่ามีความแตกต่างกันในเรื่องเวลาสมรสที่น่าสนใจ กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นภายในจังหวัดจะสมรสช้าที่สุดทั้งชายและหญิง เมื่อเทียบกับการย้ายถิ่นภายในภาค และระหว่างภาค โดยชายที่ย้ายถิ่นภายในจังหวัดก่อนสมรส จะมีอายุมัธยฐานแรกสมรสเท่ากับ 26.9 ปี ในขณะที่ผู้ชายที่ย้ายถิ่นภายในภาคและระหว่างภาค จะมีอายุมัธยฐานแรกสมรสเท่ากับ 25.1 ปี และ 25.8 ปี ตามลำดับ ในทำนองเดียวกับการย้ายถิ่นของหญิงก่อนสมรส พบว่า ผู้หญิงที่ย้ายถิ่นภายในจังหวัดมีอายุมัธยฐานแรกสมรสเท่ากับ 25.3 ปี ส่วนผู้ที่ย้ายถิ่นภายในภาคและระหว่างภาคจะมีอายุมัธยฐานแรกสมรสเท่ากับ 23.5 ปี และ 22.9 ปี

เกี่ยวกับระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในถิ่นใหม่ พบว่ามีความแตกต่างกันระหว่างเพศชาย กับเพศหญิง ในเรื่องการใช้เวลาอาศัยอยู่ในถิ่นใหม่ก่อนสมรส โดยพบว่าผู้ชายที่ย้ายเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่ 2-4 ปีสมรสเร็วที่สุด โดยมีอายุมัธยฐานแรกสมรสเท่ากับ 25.2 ปี ในขณะที่ผู้หญิงจะสมรสเร็วที่สุด เมื่อย้ายเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่ได้ 1 ปี โดยมีอายุมัธยฐานแรกสมรสเท่ากับ 21.5 ปี

3. การวิเคราะห์ Multivariate จะเป็นการศึกษาอิทธิพลของตัวแปรหลายระดับ (Multi-level analysis) คือ

ตัวแปรระดับบุคคล ได้แก่ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นก่อนสมรส ตัวแปรคุณลักษณะบุคคล และตัวแปรระดับชุมชน ได้แก่ ตัวแปรคุณลักษณะชุมชนระดับจังหวัดทั้งในถิ่นต้นทางและถิ่นปลายทาง เนื่องจากข้อมูลระดับบุคคลที่ใช้ในการศึกษานั้น เป็นข้อมูลประวัติชีวิต (life history) เทคนิควิธีการวิเคราะห์ ที่นิยมใช้กับข้อมูลประเภทนี้ ได้แก่ Proportional hazard model หรือ Cox regression model ผลจากการศึกษามีดังนี้คือ

3.1 ทดสอบปัจจัยเรื่องการย้ายถิ่นก่อนสมรสต่ออายุแรกสมรส ในกลุ่มตัวอย่างทั้งผู้ย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น จำนวน 3,707 คน โดยทำการทดสอบ 4 model ผลจากการศึกษา (ตารางที่ 5) พบว่า การย้ายถิ่นมีอิทธิพลต่ออายุแรกสมรสในทิศทางเดียวกันทั้ง 4 model ไม่ว่าจะเป็นการทดสอบเฉพาะตัวแปรการย้ายถิ่นก่อนสมรสเพียงตัวเดียว โดยไม่มีการควบคุมตัวแปรอื่น หรือควบคุมด้วยตัวแปรคุณลักษณะบุคคล และคุณลักษณะชุมชน ถึงแม้ค่าจะลดลงใน model ที่ 4 ซึ่งเป็น full model โดยพบว่า การย้ายถิ่นก่อนสมรส จะทำให้ผู้ย้ายถิ่นก่อนสมรส สมรสช้ากว่าผู้ไม่ย้ายถิ่นก่อนสมรส 39.17 เปอร์เซ็นต์ ในทุกช่วงเวลาที่ศึกษา

ส่วนตัวแปรอื่นที่พบว่า มีอิทธิพลต่ออายุแรกสมรสนั้น ได้แก่ เพศ การศึกษา อายุ ที่เป็นโสดสูงสุดก่อนสมรส และอาชีพ โดยพบว่า เพศชายจะสมรสช้ากว่าเพศหญิง ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะสมรสช้ากว่าผู้มีการศึกษาต่ำกว่า และถ้าอายุที่เป็นโสดสูงสุดก่อนแต่งงานสูงขึ้น 1 ปี คนจะสมรสช้าลง 7.48 เปอร์เซ็นต์ เกี่ยวกับตัวแปรคุณลักษณะชุมชน พบว่าผลกระทบของตัวแปรระดับชุมชนในถิ่นต้นทางจะหมดไป ถ้าได้รับผลกระทบจากชุมชนในถิ่นปลายทาง ตัวแปรคุณลักษณะชุมชนในถิ่นปลายทางที่มีอิทธิพลต่ออายุแรกสมรส ได้แก่ ร้อยละของสตรีที่จบการศึกษาระดับมัธยม จำนวนบุคคลเฉลี่ยครัวเรือนระดับจังหวัด และร้อยละของประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตร

เหตุผลที่การย้ายถิ่น ทำให้ผู้ย้ายถิ่นสมรสช้าขึ้น มีสาเหตุมาจากหลายประการด้วยกัน กล่าวคือ การย้ายถิ่นจะทำให้ผู้ย้ายถิ่น ต้องใช้เวลาปรับตัวในถิ่นใหม่ ทั้งจากสถานที่บุคคลและขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้ต้องขลอความคิดเรื่องสมรสเอาไว้ก่อน จนกว่าตนเองจะพร้อม อีกประการการหนึ่งนั้น ผู้ย้ายถิ่นมักจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงในการเลือกคู่มากกว่าผู้ไม่ย้ายถิ่น เนื่องจากไม่รู้ประวัติที่แท้จริง และครอบครัวของทั้ง 2 ฝ่ายไม่รู้จักกัน ทำให้ต้องใช้เวลาในการสร้างความไว้วางใจต่อกันก่อน นอกจากนั้น การเข้าสู่ตลาดสมรสของผู้ย้ายถิ่น ยังช้ากว่าผู้ไม่ย้ายถิ่น

“การเลือกคู่จากคนย้ายนี้ บางคนตัดสินใจไม่ได้ ทำให้ไม่กล้าแต่งงาน เพราะคนที่ย้าย ๆ มาเนี่ย เราไม่รู้นิสัยใจคอที่แท้จริงของเขา ไม่เคยเห็นพื้นเพที่บ้านมาก่อนบางคนบอกว่าเป็นโสด ๆ อาจจะแอบไปมีเมียที่ไหนก็ได้.....ซึ่งต่างจากคนบ้านเดียวกัน เพราะอยู่ในละแวกนั้น จะรู้หมดว่าคนนั้นเป็นอย่างไร คนนี้เป็นอย่างไร มีหนี้สินหรือเปล่า ซึ่งก็เคยหรือชยัน ตัดสินใจได้เลย” (หญิงย้ายถิ่นโสด อายุ 42 ปี)

ตารางที่ 5: แสดงผลการทดสอบตัวแปรหลายระดับ ถึงอิทธิพลของการย้ายถิ่นก่อนสมรส – ไม่ย้ายถิ่นก่อนสมรสต่ออายุแรกสมรส ด้วยสถิติ Multivariate วิธี Proportional hazard model

ตัวแปร	Model I	Model II	Model III	Model IV
1. ตัวแปรย้ายถิ่นก่อนสมรส				
ย้ายถิ่น	.4345***	.5227***	.4366***	.6083***
ไม่ย้ายถิ่น (#)				
2. ตัวแปรคุณลักษณะบุคคล				
2.1 เพศ				
ชาย		.6938***	.7159***	.6886***
หญิง (#)				
2.2 ระดับการศึกษา				
ประถมศึกษา		2.4053***	2.4600***	1.8593***
มัธยมศึกษา		1.7983***	1.7497***	1.5151***
อุดมศึกษา (#)				
2.3 อายุที่เป็นโสดสูงสุดก่อนสมรส		.9848***	.9561***	.9252***
2.4 อาชีพ				
นักวิชาชีพ ผู้บริหาร เสมียน		.5488***	.5648***	.5502***
ค้าขาย		.8229***	.7299***	.7778***
คมนาคมขนส่ง และที่เกี่ยวข้อง		.6796***	1.2495**	1.1434
อื่น ๆ		.6572***	.7153***	.7265***
เกษตร (#)				
2.5 สภาพการมีงานทำ				
นายจ้าง ธุรกิจส่วนตัว		.9702	.9585*	.9978*
ลูกจ้าง		1.2407**	1.2257**	1.3043**
ทำงานในครอบครัวไม่ได้รับค่าจ้าง		1.3177*	1.3016*	1.4319**
ไม่มีงานทำ (#)				
2.6 ถิ่นอาศัยครั้งสุดท้ายก่อนสมรส				
เมือง		.9314	1.0306	1.0619
ชนบท (#)				

ตารางที่ 5: (ต่อ)

ตัวแปร	Model I	Model II	Model III	Model IV
3. ตัวแปรคุณลักษณะชุมชนในถิ่นต้นทาง				
1. sex ratio คนโสด (ช 25-29ปี / หญิง 20-24 ปี)			1.1069	1.2773
2. ร้อยละประชากรเขตเมือง			1.0029	1.0033
3. ร้อยละของสตรีที่จบการศึกษาระดับมัธยม			.9808**	.9862
4. จำนวนบุคคลเฉลี่ยครัวเรือนระดับจังหวัด			1.8967***	1.0555
5. ร้อยละของประชากรที่ประกอบอาชีพ นอกภาคเกษตร			1.1673	.8012
4. ตัวแปรคุณลักษณะชุมชนในถิ่นต้นทางและ ปลายทาง				
1. sex ratio คนโสด				1.0807
2. ร้อยละประชากรเขตเมือง				1.0010
3. ร้อยละของสตรีที่จบการศึกษาระดับมัธยม				.9513***
4. จำนวนบุคคลเฉลี่ยครัวเรือนระดับจังหวัด				2.6153***
5. ร้อยละของประชากรที่ประกอบอาชีพ นอกภาคเกษตร				1.0201***
Change in Log Likelihood	357.51***	358.21***	405.85***	350.54***
Model $\frac{\chi^2}{LR}$	387.65***	707.49***	1,109.73***	1,490.87***
N	3,707	3,707	3,707	3,707
Censored	38.8	38.8	38.8	38.8

*, **, *** : มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, .01 และ .001 ตามลำดับ

: base line category

“คนที่ไม่ย้ายถิ่นนี้ เขาไม่ใช้เวลาดูกันนานนักหรอก เพราะมันรู้จักกันมานานแล้ว รู้กาพืด รู้พื้นฐานของครอบครัว.....ทำให้ตัดสินใจได้เร็ว ส่วนคนย้ายนั้นต้องใช้เวลาในการรู้จักกันก่อน เพราะไม่เคยเห็นกันมาก่อน ..ต้องใช้เวลาในการศึกษาว่า พื้นฐานมาจากไหน การศึกษาเป็นอย่างไร ทำงานอะไร กินเหล้าหรือเปล่า.. มีปัญหาอะไรไหม มาที่นี่มีแต่ตัวหรือเปล่า ถ้ามีแต่ตัวก็จะดูต่อไปอีกว่านิสัยเป็นอย่างไร ชยันไม้ ถ้าแต่งแล้วมันจะไปกันรอดไหม พวกย้ายนี้ยิ่งยาก ยิ่งนานกว่าจะตัดสินใจได้” (หญิงไม่ย้ายถิ่นแต่งงาน อายุ 40 ปี)

เกี่ยวกับอิทธิพลการจัดการสมรสของบิดาและมารดา พบว่าในปัจจุบัน บิดาและมารดามีอิทธิพลเกี่ยวกับการแต่งงานของบุตร ลดลงกว่าในสมัยก่อนมาก ไม่มีการบังคับให้แต่งงาน แต่ถึงแม้ว่าครอบครัว จะใช้วิธีคลุมถุงชนแบบเดิมไม่ได้ แต่ครอบครัวก็จะมีชักนำหรือเชื่อมโยง ให้รู้จักคนที่เป็นคู่ โดยมีอิทธิพลต่อคนไม่ย้ายถิ่นมากกว่าคนย้ายถิ่น

“คนที่ไม่ย้ายนี้ พ่ออายุถึงวัยที่จะมีคู่ พ่อแม่บางคนก็จะประชาสัมพันธ์ลูกตัวเอง... โดยพาไปรู้จักลูกบ้านโน้น ลูกบ้านนี้ ให้ได้รู้จักกัน.... แล้วการแต่งงานจะตามมาทีหลัง” (หญิงย้ายถิ่นไม่แต่งงาน อายุ 45 ปี)

“คนไม่ย้ายถิ่นที่ได้รับการชักนำจากพ่อแม่ พี่ ป้า น้า อา.. ถึงแม้จะออกสังคมไม่เป็น ก็อาจแต่งงานได้... ส่วนคนย้ายถิ่นที่จะได้รับการชักนำ จากเพื่อนหรือเพื่อนร่วมงาน ให้รู้จักใคร ๆ ที่ควรเป็นคู่ อาจจะมีบ้าง แต่จะน้อยกว่าที่บ้าน...ยังเป็นคนเฉย ๆ ไม่มีใครชักนำ ก็อาจไม่ได้แต่งงาน” (ชายย้ายถิ่นแต่งงาน อายุ 37 ปี)

ถ้าพิจารณาถึงตลาดสมรสของผู้ย้ายถิ่น การย้ายถิ่นจะมีอิทธิพลทำให้ตลาดสมรสของผู้ย้ายถิ่นทั้งแคบและกว้าง ที่จะทำให้ผู้ย้ายถิ่นสมรสช้า กล่าวคือการย้ายถิ่นจะทำให้ตลาดสมรส ของผู้ย้ายถิ่นแคบ เนื่องจากการย้ายถิ่น ทำให้มีการเลือกสรรเพศ คนโสด อาชีพ จนทำให้ไม่มีความเหมาะสมในเรื่องสัดส่วนเพศ (Salaff,1976) ส่วนในอีกทางหนึ่ง การย้ายถิ่น จะทำให้ตลาดสมรสของผู้ย้ายถิ่นกว้าง จากการพบปะผู้คนมาก ผู้ย้ายถิ่นจึงมีตัวเลือกมากขึ้น

“ถ้าย้ายไปแล้ว ไปอยู่ในที่ทำงาน ที่มีเพศใดเพศหนึ่งมาก เช่น เป็นผู้หญิงหมด หรือผู้ชายหมด ก็ทำให้ไม่มีโอกาสได้ใกล้ชิดกัน ก็ไม่มีคู่ แต่ถ้าที่ทำงานปนกันทั้งชายและหญิง ความใกล้ชิดมันมีโอกาสมันก็มี” (ชายย้ายถิ่น โสด อายุ 30 ปี)

“การย้ายถิ่น จะทำให้เรามีโอกาสเจอคนมาก ถ้าใจคอไม่หนักแน่น โอกาสเปลี่ยนใจง่ายมากตัวเรานี้มีแฟนอยู่แล้ว แต่ในขณะที่เจอคนใหม่ ก็จะเปรียบเทียบอยู่ตลอดเวลาว่า คนที่มาทีหลัง จะเข้ามาแทนที่คนแรกได้หรือไม่ เมื่อเข้ามาไม่ได้ก็ผ่านไป ถ้าเข้ามาได้โอกาสเปลี่ยนใจสูง... การเจอคนมากทำให้เราบายเบี่ยงกับคนเก่า” (ชายย้ายถิ่นแต่งงาน อายุ 45 ปี)

การย้ายถิ่นเพื่อความก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้ผู้ย้ายถิ่นสมรสช้า ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้ย้ายถิ่นมีกิจกรรมอื่นที่น่าสนใจมากกว่าเรื่องสมรส เช่น เรื่องการทำงาน การเรียน นอกจากนี้ผู้ที่สนใจในเรื่องเศรษฐกิจ มักจะเป็นผู้ที่มีแรงจูงใจต่ำในเรื่องสมรส

“พวกย้ายถิ่นที่มุ่งแต่งงาน มุ่งแต่เรียนบางทีก็ไม่สนใจคนรอบข้าง จะหาคู่ยาก”
(หญิงย้ายถิ่นแต่งงานอายุ 32 ปี)

3.2 ทดสอบปฏิกริยาร่วม ระหว่างตัวแปรการย้ายถิ่นก่อนสมรสและเพศร่วมกับตัวแปรอื่นใน model

ผลจากการศึกษาในตารางที่ 6 จากการทดสอบปฏิกริยาร่วม ภายหลังจากทำการควบคุมด้วย ตัวแปรคุณลักษณะบุคคล ตัวแปรคุณลักษณะชุมชนทั้งถิ่นต้นทางและปลายทาง ใน model I , model II และ model III พบว่าการย้ายถิ่นก่อนสมรส มีอิทธิพลต่ออายุแรกสมรสของเพศชาย แตกต่างจากอายุแรกสมรสของหญิง แต่ใน model IV ซึ่งเป็น full model กลับพบว่าการย้ายถิ่น มีอิทธิพลต่ออายุแรกสมรสของชายและหญิงไม่แตกต่างกัน เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ อาจจะเป็นเนื่องมาจาก ชายและหญิง ย้ายเข้าไปอยู่ในชุมชนถิ่นปลายทางที่แตกต่างกัน ได้แก่ความแตกต่างในเรื่อง สตรีที่จบการศึกษาระดับมัธยม จำนวนบุคคลเฉลี่ยครัวเรือนระดับจังหวัด และประชากรที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร ซึ่งมีผลทำให้ความแตกต่างในเรื่องโอกาสการแต่งงานของชายและหญิงลดลง จนทำให้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 6: แสดงผลการทดสอบตัวแปรหลายระดับ ถึงอิทธิพลของปฏิกริยาร่วม ของตัวแปร การย้ายถิ่นก่อนสมรสและเพศต่ออายุแรกสมรส ด้วยสถิติ Multivariate วิธี Proportional hazard model

ตัวแปร	Model I	Model II	Model III	Model IV
Additive Model				
1. ตัวแปรย้ายถิ่นก่อนสมรส	X	X	X	X
2. ตัวแปรคุณลักษณะบุคคล		X1	X1	X1
3. ตัวแปรคุณลักษณะชุมชนระดับจังหวัดในถิ่นต้นทาง			X2	X2
4. ตัวแปรคุณลักษณะชุมชนระดับจังหวัดในถิ่นปลายทาง				X3
Interaction				
ย้ายถิ่นก่อนสมรส* เพศ		1.2279*	1.2436*	1.1740
Change in Log Likelihood	357.51**	354.80**	404.66**	342.58**
Model χ^2_{LR}	387.65**	727.77**	1,129.02**	1,496.96**
N	3,707	3,707	3,707	3,707
Censored	38.8	38.8	38.8	38.8

*,** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, .001

X, X1, X2, X3 แทนค่าตัวแปรการย้ายถิ่นก่อนสมรส ตัวแปรคุณลักษณะบุคคล คุณลักษณะชุมชนในถิ่นต้นทาง และคุณลักษณะชุมชนในถิ่นปลายทาง ดังตารางที่ 5

3.3 ทดสอบอิทธิพลของตัวแปรกระบวนการย้ายถิ่นต่ออายุแรกสมรส

เฉพาะกลุ่มผู้ย้ายถิ่น จำนวน 1,996 คน ในตารางที่ 7 ผลจากการทดสอบพบว่า

3.3.1 จำนวนครั้งในการย้ายถิ่นก่อนสมรส พบว่าผู้ย้ายถิ่นน้อยครั้ง จะสมรสเร็วกว่าผู้ย้ายถิ่นมากครั้ง ในทิศทางเดียวกันทั้ง 4 model โดยใน model ที่ 4 ซึ่งเป็น full model ผู้ย้ายถิ่น 1-2 ครั้งจะสมรสเร็วกว่าผู้ย้ายถิ่น 6 ครั้งขึ้นไป 2.56 เท่า และผู้ย้ายถิ่น 3-5 ครั้งจะสมรสเร็วกว่าผู้ย้ายถิ่น 6 ครั้งขึ้นไป 1.64 เท่า เหตุผลที่เป็นเช่นนั้นเนื่องมาจาก การย้ายถิ่นหลายครั้ง จะทำให้การสร้างความสัมพันธ์ กับบุคคลที่เป็นคู่ในถิ่นเดิมหยุดชะงัก หรือดำเนินไป

อย่างไม่ต่อเนื่อง และการย้ายถิ่นบ่อยครั้งเกินไปยังทำให้โอกาสในการรู้จักสนิทสนมกัน ระหว่างผู้ย้ายและคนที่ควรเป็นคู่ที่นั้นน้อยเกินไป จนทำให้ไม่กล้าตัดสินใจแต่งงาน ส่วนเหตุผลอีกประการหนึ่งนั้น เนื่องมาจากการย้ายหลายครั้ง จะทำให้ผู้ย้ายมีอายุมากขึ้น และอายุที่มากขึ้นนี้ จะทำให้อายุแรกสมรสในถิ่นปลายทางสูงขึ้น

“การย้ายบ่อยเกินไปจะทำให้ไม่มีความมั่นใจต่อคนเป็นคู่ เนื่องจากไม่รู้พื้นเพ และนิสัยใจคอที่แท้จริง...” (หญิงย้ายถิ่นโสดอายุ 49 ปี)

3.3.2 กระแสการย้ายถิ่นครั้งสุดท้ายก่อนสมรส พบว่ามีความแตกต่างกันของอายุแรกสมรส ในผู้ย้ายถิ่นที่มีกระแสการย้ายแตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นจากชนบท-ชนบท จะสมรสเร็วที่สุด คือ สมรสเร็วกว่าผู้ย้ายถิ่นจากเมือง-เมือง 1.96 เท่า เหตุผลที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจาก ผู้ย้ายถิ่นจากชนบท-ชนบท จะอยู่ในสภาพแวดล้อม ที่ไม่มีการแข่งขันกันในเชิงธุรกิจ ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตร ซึ่งการแต่งงานนั้นไม่ขัดกับอาชีพ ส่วนผู้ย้ายถิ่นจากชนบท-เมือง จะสมรสเร็วกว่าผู้ย้ายถิ่นจากเมือง-เมือง 1.62 เท่า เหตุผลที่ผู้ย้ายถิ่นจากเมือง-เมือง สมรสช้าที่สุดนั้น เนื่องมาจากสภาพแวดล้อม และอิทธิพลของความเป็นเมือง ทำให้เกิดการแข่งขันในเชิงเศรษฐกิจ คนจึงให้ความสนใจในเรื่องสมรสน้อย รวมทั้งสภาพสังคมในเขตเมือง จะทำให้คนมีความคุ้นเคยกันน้อย

“ผู้หญิงที่ย้ายมาจากต่างถิ่น แถวบ้านนอกนี่นะ... ถ้าเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่ ที่เขาเห็นว่าดี อุดมสมบูรณ์ เขาก็อยากจะต้องรกราก ถ้าหนุ่มในถิ่นไปขอ พ่อแม่เขารับยกให้เลยเพราะเขาต้องการพวก เขาจะได้ไม่กลายเป็นคนแปลกหน้าอีกต่อไป และต้องการแรงหรือเอาแรงของคนในถิ่นนั้น เกี่ยวกับเรื่องการลงแขกในไร่ นา เพื่อการทำมาหากินจะได้คล่องตัว...” (ชายไม่ย้ายถิ่น แต่งงาน อายุ 30 ปี)

“ในเขตเมืองคนอยู่กันเยอะ แต่อยู่แบบตัวใครตัวมัน ไม่ค่อยช่วยเหลือกัน แล้วก็ไม่ค่อยรู้จักกัน โอกาสใกล้ชิดสนิทสนมกันน้อย ทำให้มีคู่ยาก...” (หญิงไม่ย้ายถิ่น โสด อายุ 34 ปี)

ตารางที่ 7: แสดงผลการทดสอบตัวแปรหลายระดับ ถึงอิทธิพลของตัวแปรกระบวนการย้ายถิ่น ก่อนสมรสต่ออายุแรกสมรส ด้วยสถิติ Multivariate วิธี Proportional hazard model

ตัวแปร	Model I	Model II	Model III	Model IV
1. ตัวแปรกระบวนการย้ายถิ่น				
1.1 จำนวนครั้งในการย้ายถิ่น				
ย้าย 1-2 ครั้ง	3.5909***	3.0181***	2.4292***	2.5607***
ย้าย 3-5 ครั้ง	1.9092***	1.7742***	1.6476***	1.6400***
1.2 กระแสการย้ายถิ่น				
ชนบท-เมือง	1.5953***	1.6568***	1.3700*	1.6226**
ชนบท-ชนบท	1.5219***	1.9393***	1.7974***	1.9672***
เมือง-ชนบท	1.1963	1.1183	1.2893*	1.1409
เมือง-เมือง (#)				
1.3 ระยะทางในการย้ายตามเขตการปกครอง				
ย้ายในจังหวัด	.9345	.9513	.9521	.9714
ย้ายในภาค	.8733	.9672	1.1155	1.1069
ย้ายระหว่างภาค (#)				
1.4 ระยะเวลาที่อยู่ใหม่				
1 ปี	3.5066***	3.3733***	5.0249***	4.4667***
2-4 ปี	3.2434***	3.1114***	3.7289***	3.1918***
5 ปีขึ้นไป (#)				
2. ตัวแปรคุณลักษณะบุคคล				
2.1 เพศ				
ชาย		.7614***	.7546***	.7371***
หญิง (#)				
2.2 ระดับการศึกษา				
ประถมศึกษา		2.0353***	1.9979***	1.7539***
มัธยมศึกษา		1.7106***	1.7591***	1.5360***
อุดมศึกษา (#)				
2.3 ถิ่นอาศัยครั้งสุดท้ายก่อนสมรส				
เขตเมือง		1.4996***	1.4825***	1.5617***
เขตชนบท (#)				
2.4 อายุที่เป็นโสดสูงสุดก่อนสมรส		.9475***	.9305***	.8827***

ตารางที่ 7: (ต่อ)

ตัวแปร	Model I	Model II	Model III	Model IV
2.5 อาชีพ				
นักวิชาชีพ วิชาการ ผู้บริหาร เสมียน		.7438***	.7580***	.7095***
ค้าขาย		.8749***	.8721***	1.0333***
คนนาคนชนส่ง		.7000***	.7834**	.7871
อื่น ๆ		.6777***	.7247***	.7547***
เกษตรกรรม (#)				
2.6 สภาพการจ้างงาน				
นายจ้าง อาชีพส่วนตัว		.7266*	.6484**	.6841**
ลูกจ้าง		.8939	.8143	.9113
ทำงานในครอบครัวไม่ได้รับค่าจ้าง		.7999	.8022	.8248
ไม่มีงานทำ (#)				
3. ตัวแปรคุณลักษณะชุมชนระดับจังหวัด ถิ่นต้นทาง				
1. sex ratio คนโสด			.7690	.9222
2. ร้อยละประชากรเขตเมือง			1.0145***	1.0016**
3. ร้อยละของสตรีที่จบการศึกษาระดับมัธยม			.9641***	.9728**
4. จำนวนบุคคลเฉลี่ยครัวเรือนระดับจังหวัด			1.5235***	1.0043
5. ร้อยละของประชากรที่ประกอบอาชีพ นอกภาคเกษตร			.9957	.9957
4. ตัวแปรคุณลักษณะชุมชนระดับจังหวัด ถิ่นปลายทาง				
1. sex ratio คนโสด				.9404
2. ร้อยละประชากรเขตเมือง				1.0056
3. ร้อยละของสตรีที่จบการศึกษาระดับมัธยม				.9372***
4. จำนวนบุคคลเฉลี่ยครัวเรือนระดับจังหวัด				3.2707***
5. ร้อยละของประชากรที่ประกอบอาชีพ นอกภาคเกษตร				1.0247***
Change in Log Likelihood	354.37***	231.73***	178.08***	332.98***
Model $\frac{\chi^2}{LR}$	347.23***	574.15***	735.29***	1,003.30***
N	1,966	1,966	1,966	1,966
Censored	45.7%	45.7%	45.7%	45.7%

*, **, *** : มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, .01 และ .001 ตามลำดับ

: base line category

3.3.3 ระยะเวลาที่อยู่ในถิ่นใหม่ จากตารางที่ 7 พบว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในถิ่นใหม่ มีอิทธิพลต่ออายุแรกสมรสของผู้ย้ายถิ่นแตกต่างกัน กล่าวคือ ถ้าผู้ย้ายถิ่นย้ายเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่ยิ่งนาน โอกาสในการสมรสก็ยิ่งจะลดลง ในทิศทางเดียวกันทั้ง 4 model โดยใน model ที่ 4 ผู้ย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในถิ่นใหม่นาน 1 ปี จะสมรสเร็วกว่าผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่นาน 5 ปี 4.46 เท่า และผู้ย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่ 2-4 ปี จะสมรสเร็วกว่าผู้ย้ายถิ่น 5 ปีขึ้นไป 3.19 เท่าในทุกช่วงเวลาการศึกษา เหตุผลที่เป็นเช่นนี้นั้น น่าจะเนื่องมาจากความแปลกใหม่ของคนที่ควรเป็นคู่ ความรู้สึกต้องการพึ่งคนที่เป็นคู่ ความเหงา จะจูงใจให้ผู้ย้ายถิ่นสมรสเร็ว นอกจากนี้ผู้ย้ายถิ่นระยะสั้นบางคน อาจจะย้ายเนื่องด้วยวัตถุประสงค์ของการแต่งงาน เมื่อผู้ย้ายถิ่นย้ายเข้ามาอยู่ในถิ่นนั้นเป็นระยะเวลานานขึ้น ผู้ย้ายถิ่นจะคุ้นเคยกับสถานที่และบุคคล ทำให้ลดความสนใจในตัวบุคคล และสามารถปรับตัวกับถิ่นใหม่ได้ จึงอาศัยอยู่ในถิ่นนั้นได้โดยไม่จำเป็นต้องแต่งงาน

3.3.4 ระยะเวลาที่ย้ายถิ่นตามเขตการปกครอง เมื่อพิจารณาถึงระยะเวลาในการย้ายถิ่นตามเขตการปกครอง พบว่า ระยะเวลาในการย้าย ไม่มีอิทธิพลต่ออายุแรกสมรส ไม่ว่าจะทำการควบคุมด้วยตัวแปร คุณลักษณะส่วนบุคคล ตัวแปรคุณลักษณะชุมชนระดับจังหวัด ทั้งในถิ่นต้นทางและถิ่นปลายทาง ผู้ย้ายถิ่นทั้งที่ย้ายภายในจังหวัด ย้ายในภาค และย้ายระหว่างภาค จะมีอายุแรกสมรสไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 แสดงว่าความแตกต่างของภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณี ไม่ได้เป็นอุปสรรคในเรื่องการแต่งงานของผู้ย้ายถิ่น ทั้งนี้ก็อาจจะเป็นเพราะประเทศไทยมีภาษาเป็นของตนเอง คือ ภาษาไทยภาคกลางที่ใช้เป็นศูนย์กลางในการติดต่อสื่อสาร ประกอบกับมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสังคม การส่งเสริมการศึกษากระจายไปทั่วประเทศ ทำให้ลดความเลื่อมล้ำระหว่างคนในแต่ละภูมิภาคลง นอกจากนั้นประชากรไทย จะมีสัญชาติไทย และเกินกว่า 95 เปอร์เซ็นต์ นับถือพุทธศาสนา การที่ผู้ย้ายถิ่นและคนที่เป็นคู่มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา จึงมีผลทำให้คนไทยสามารถปรับตัวเข้าหากันได้ง่าย ฉะนั้นจึงไม่เป็นอุปสรรคต่อการสมรส และการยอมรับจากครอบครัว

ส่วนตัวแปรอื่น ที่พบว่าไม่มีอิทธิพลต่ออายุแรกสมรสนั้นได้แก่ เพศ การศึกษา อายุ ที่เป็นโสดสูงสุดก่อนสมรส และสภาพการจ้างงาน โดยเพศชายจะสมรสช้ากว่าเพศหญิง ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะสมรสช้ากว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า ผู้ที่เป็นนายจ้างและมีธุรกิจส่วนตัวจะสมรส

ซ้ำกว่าผู้ไม่มีงานทำ ส่วนอายุที่เป็นโสดสูงสุดนั้น พบว่า ถ้าผู้ย้ายถิ่นมีอายุที่เป็นโสดเพิ่มขึ้น 1 ปี จะสมรสช้าลง 11.73 เปอร์เซ็นต์ เกี่ยวกับตัวแปรคุณลักษณะชุมชน พบว่าผลกระทบของตัวแปรระดับชุมชนในถิ่นต้นทางจะลดลง ถ้าได้รับผลกระทบจากชุมชนในถิ่นปลายทาง

3.4 ทดสอบปฏิกริยาร่วม ระหว่างตัวแปรการย้ายถิ่นก่อนสมรสและเพศต่ออายุแรกสมรส

ผลจากการศึกษาในตารางที่ 8 ถึงอิทธิพลของตัวแปรกระบวนการย้ายถิ่นต่ออายุแรกสมรสระหว่างเพศชายและหญิง ในตัวแปรกระบวนการย้ายถิ่น 3 ตัว ได้แก่ จำนวนครั้งในการย้ายถิ่น กระแสการย้ายถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในถิ่นใหม่ ภายหลังจากทำการควบคุมด้วยตัวแปร คุณลักษณะบุคคล คุณลักษณะชุมชนระดับจังหวัด ทั้งในถิ่นต้นทางและถิ่นปลายทางแล้ว พบว่ามีเพียงตัวแปรเดียว คือระยะเวลาที่อยู่ในถิ่นใหม่ ที่ทำให้มีความแตกต่างระหว่างอายุแรกสมรสของเพศชายและเพศหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาต่อ ในตารางที่ 9 เกี่ยวกับความแตกต่างของโอกาสการแต่งงาน ตามระยะเวลาที่เข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่ของเพศชายและเพศหญิง ด้วยสมการ $[1-s(t)] \times 100$ ผลจากการศึกษาพบว่า ถ้าพิจารณาโดยแยกกลุ่มตามเพศ ในกลุ่มเพศชายผู้ที่ย้ายเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่ นาน 2-4 ปี จะมีโอกาสแต่งงานมากกว่ากลุ่มอื่นในทุกช่วงอายุที่ศึกษา ถ้าพิจารณาเฉพาะกลุ่มผู้หญิง ผู้หญิงที่ย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในถิ่นใหม่ช่วง 1 ปี จะมีโอกาสแต่งงานเร็วกว่ากลุ่มอื่น ในทุกช่วงอายุที่ศึกษา ถ้าเปรียบเทียบระหว่างเพศ พบว่า ผู้หญิงที่ย้ายเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่นาน 1 ปีจะมีโอกาสสมรสเร็วที่สุด รองลงมาคือ เพศชายที่ย้ายเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่นาน 2-4 ปี และถ้าระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในถิ่นใหม่นานเกิน 5 ปีขึ้นไป พบว่า ผู้หญิงจะมีโอกาสแต่งงานช้ากว่าชาย

เหตุผลที่ทำให้ผู้หญิงที่ย้ายเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่นาน 1 ปีแล้วสมรสเร็วที่สุดนั้น อาจจะเนื่องมาจากสภาพสังคมไทย ผู้หญิงจะถูกปกป้องคุ้มครองดูแลจากบิดามารดา และญาติพี่น้องที่สูงวัยกว่า เมื่อย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ยังถิ่นใหม่ที่ห่างไกลจากญาติพี่น้อง ผู้หญิงจึงต้องการคนคุ้มครองดูแล หรือพึ่งในเรื่องเศรษฐกิจและที่อยู่อาศัยจากคนที่เป็นคู่ ประกอบกับไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบ ในเรื่องเศรษฐกิจของครอบครัวเท่าเทียมผู้ชาย จึงทำให้ไม่ต้องใช้เวลาในการสร้างฐานะ นอกจากนั้นอาจจะมีผู้หญิงบางคนที่ย้ายถิ่นเนื่องจากการแต่งงาน ดังนั้นจึงแต่งงานเมื่อย้ายเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่เพียง 1 ปี

ตารางที่ 8: แสดงผลการทดสอบตัวแปรหลายระดับ ถึงอิทธิพลของปฏิกริยาร่วม ของตัวแปร การย้ายถิ่นก่อนสมรสและเพศต่ออายุแรกสมรส ด้วยสถิติ Multivariate วิธี Proportional hazard model

ตัวแปร	Model I	Model II	Model III	Model IV
Additive Model				
1. ตัวแปรกระบวนการย้ายถิ่นก่อนสมรส	X	X	X	X
2. ตัวแปรคุณลักษณะบุคคล		X1	X1	X1
3. ตัวแปรคุณลักษณะชุมชนระดับจังหวัดในถิ่นต้นทาง			X2	X2
4. ตัวแปรคุณลักษณะชุมชนระดับจังหวัดในถิ่นปลายทาง				X3
Interaction				
1. จำนวนครั้ง* เพศ				
ย้ายถิ่น 1-2 ครั้ง* เพศ		.6072	.7263	.6936
ย้ายถิ่น 3-5 ครั้ง* เพศ		.8744	.9067	.8094
ย้ายถิ่นมากกว่าครั้ง* เพศ (#)				
2. การแสดงการย้ายถิ่น				
ชนบท-เมือง* เพศ		1.0638	1.3223	1.3100
ชนบท-ชนบท* เพศ		.9387	1.0674	1.0520
เมือง-ชนบท* เพศ		.8247	.8627	.8507
เมือง-เมือง* เพศ (#)				
3. ระยะเวลาที่อยู่ในถิ่นใหม่				
1 ปี* เพศ		.3864***	.3886***	.3447***
2-5 ปี* เพศ		.6612***	.6677***	.6240***
6 ปีขึ้นไป* เพศ (#)				
Change in Log Likelihood	354.37***	265.36***	176.10***	338.11***
Model $\frac{\chi^2}{LR}$	347.23***	620.96***	755.53***	1,045.34***
N	1,966	1,966	1,966	1,966
Censored	45.7	45.7	45.7	45.7

*,** : มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, .01 และ .001 ตามลำดับ

: base line category

X, X1, X2, X3 แทนค่าตัวแปรกระบวนการย้ายถิ่นก่อนสมรส คุณลักษณะบุคคล คุณลักษณะชุมชนในถิ่นต้นทาง และคุณลักษณะชุมชนในถิ่นปลายทาง ดังตารางที่ 7

ส่วนผู้ชายเมื่อย้ายเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่นาน 2-4 ปีแล้วจึงสมรสมากขึ้น เป็นเพราะว่าผู้ชายจะต้องใช้เวลาช่วงหนึ่งในการปรับตัว รวมทั้งการสร้างฐานะ เพื่อให้มีความพร้อมต่อชีวิตแต่งงาน ส่วนเหตุผลอีกประการหนึ่งนั้น อาจจะเป็นเนื่องมาจากมาตรฐานชั้นทางเพศ ที่สังคมไทยให้สิทธิในเรื่องเพศแก่เพศชายมากกว่าเพศหญิง ทั้งการคบเพื่อนต่างเพศ รวมทั้งเป็นผู้กำหนดการแต่งงาน นอกจากนั้นเพศชายยังไม่มีภาระจำกัดอายุการแต่งงาน สามารถแต่งงานกับผู้หญิงอ่อนวัยกว่าได้ ทำให้ผู้ชายมีโอกาสพบคนมาก มีตัวเลือกมาก มีโอกาสในการเลือกคู่ยาวนานกว่าผู้หญิงดังนั้นผู้ชายจึงไม่จำเป็นต้องรีบแต่งงานในปีแรกที่ย้าย แต่จะเลือกคู่ไปจนกว่าตนเองจะพอใจ หรือคิดว่าตนเองมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีพอ

“ผู้ชายนะ จะต้องใช้เวลาในการพิสูจน์ตัวเอง ที่จะให้ผู้ใหญ่ หรือสาวที่เขาชอบยอมรับเสียก่อนว่า เป็นคนขยัน เป็นคนดี รู้จักเก็บเงิน.....ส่วนผู้หญิงไม่จำเป็นต้องใช้เวลาพิสูจน์ตัวเอง ถ้าเจอผู้ชายที่คิดว่าเป็นคนดีก็แต่งงานได้เลย เพราะเขาต้องการคนคุ้มครอง เขาต้องการพึ่งในเรื่องที่อยู่แล้ว.... ” (ชายไม่ย้ายถิ่นแต่งงาน อายุ 33 ปี)

เมื่อผู้ย้ายถิ่นย้ายเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่นานขึ้น จะทำให้ความแปลกใหม่ทั้งจากสถานที่และบุคคลลดน้อยลง และมีความมั่นคงในเรื่องเศรษฐกิจดีขึ้น จนเป็นเหตุให้ไม่แน่ใจที่จะสมรส เท่ากับการย้ายเข้าไปอยู่ในระยะแรก โดยเฉพาะผู้หญิง การย้ายเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่นานขึ้น จะทำให้ผู้หญิงมีความมั่นคงในเรื่องเศรษฐกิจ รู้สึกว่าตนเองปลอดภัย จึงไม่จำเป็นต้องการคนคุ้มครองดูแล นอกจากนั้นผู้หญิงก็มีความจำกัดในการคบหาผู้ชาย เนื่องด้วยข้อจำกัดทางด้านวัฒนธรรม และเนื่องด้วยเวลาผ่านไป ผู้ชายที่มีคุณสมบัติควรที่เป็นคู่แต่งงานหมดแล้ว จึงทำให้ตลาดสมรสของผู้หญิงแคบลง ในขณะที่ผู้ชายยังสามารถคบหากับผู้หญิงที่อ่อนวัยกว่าได้ ดังนั้นเมื่อย้ายเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่นานเกิน 5 ปีขึ้นไป ผู้ชายที่ย้ายถิ่นจึงแต่งงานมากกว่าผู้หญิง

ตารางที่ 9: ร้อยละการแต่งงานของผู้ย้ายถิ่น ตามระยะเวลาที่อยู่ในถิ่นใหม่ จำแนกตามเพศ และอายุ

อายุ (ปี)	ร้อยละการแต่งงานตามระยะเวลาที่อยู่ในถิ่นใหม่ / เพศ					
	เพศชาย			เพศหญิง		
	1 ปี ร้อยละ	2-4 ปี ร้อยละ	5 ปีขึ้นไป ร้อยละ	1 ปี ร้อยละ	2-4 ปี ร้อยละ	5 ปีขึ้นไป ร้อยละ
17	4.45	4.68	1.99	6.78	4.59	0.89
20	45.89	47.67	23.76	61.19	46.98	11.36
22	78.56	80.25	49.39	90.68	79.63	23.09

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาอิทธิพลของตัวแปรหลายระดับ (Multi-level analysis) พบว่าการย้ายถิ่นมีอิทธิพลทำให้ผู้ย้ายถิ่นสมรสช้ากว่าผู้ไม่ย้ายถิ่น และผู้ย้ายถิ่นที่มีความแตกต่างกันในเรื่องจำนวนครั้งในการย้ายถิ่น กระแสการย้ายถิ่นและระยะเวลาที่อยู่ในถิ่นใหม่ จะมีความแตกต่างกันในเรื่องอายุแรกสมรสของผู้ย้ายถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเพศหญิงจะสมรสเร็วที่สุดคือ 1 ปีภายหลังจากย้ายเข้าไปอยู่ในถิ่นใหม่ รองลงมาคือ ผู้ชายที่ย้ายเข้าไปอยู่ 2-4 ปี แต่ถ้าย้ายเข้าไปอยู่นาน 5 ปีขึ้นไป ผู้หญิงจะสมรสช้ากว่าชาย นอกจากนั้นผลจากการศึกษายังพบว่า เรื่องสมรสนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของการย้ายถิ่นเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยคุณลักษณะบุคคล เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สภาพการจ้างงาน และอายุที่เป็นไฮโดรสูงที่สุด เช่นเดียวกับผู้ไม่ย้ายถิ่น นอกจากนั้นยังมีอิทธิพลของปัจจัยอื่นอีก ได้แก่ คุณลักษณะชุมชนระดับจังหวัด โดยเฉพาะในถิ่นปลายทางที่ผู้ย้ายถิ่นย้ายเข้าไปอาศัยอยู่ ได้แก่ จำนวนสตรีที่จบการศึกษาระดับมัธยม จำนวนบุคคลเฉลี่ยครัวเรือนระดับจังหวัด และร้อยละของประชากรที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร ข้อค้นพบนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการสมรสของคนไทย กล่าวคือ สังคมไทยแต่เดิมจะเป็นสังคมเกษตรเป็นส่วนใหญ่ สมาชิกในครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อการแต่งงานของคู่สมรสค่อนข้างมาก การแต่งงาน จะต้องได้รับความยินยอม

จากสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะบิดามารดา ทั้งนี้เพราะการแต่งงานจะมีผลกระทบต่อคนในครอบครัว ทั้งในเรื่องการเพิ่มแรงงาน ค่าใช้จ่าย และการดำเนินชีวิตร่วมกัน

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคม และมีการย้ายถิ่นเกิดขึ้น เกี่ยวกับเรื่องการสมรสนั้น ถึงแม้ครอบครัวจะยังคงมีความสำคัญอยู่ แต่จะลดน้อยลงจากในสมัยก่อน ไม่มีการบังคับในเรื่องการแต่งงาน และไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของสมาชิก ในเรื่องการแต่งงานได้ ถึงแม้ครอบครัวจะไม่เห็นด้วย ซึ่งจะพบได้จากกรวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะในพวกย้ายถิ่นมากกว่าไม่ย้ายถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากสภาพสังคมในสมัยใหม่ ที่เน้นเรื่องการทำงานเป็นระบบ และความสามารถเฉพาะตัว ทำให้สมาชิกในครอบครัวสามารถแยกตัวออกไป สร้างหลักฐานของตนเองนอกครอบครัว ดังนั้น จึงพบว่าภายใต้การพัฒนาในเรื่องเศรษฐกิจและสังคม ความสนใจในเรื่องการทำงาน ความต้องการเลื่อนชั้นทางสังคม ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ไม่ว่าจะเป็น การศึกษา อาชีพ สภาพการจ้างงาน และตัวแปรชุมชนที่แสดงถึงลักษณะของความเจริญของชุมชน โดยเฉพาะในถิ่นปลายทาง ได้แก่ จำนวนบุคคลเฉลี่ยครัวเรือนระดับจังหวัด ร้อยละของสตรีที่จบการศึกษาระดับมัธยม และร้อยละของประชากรที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร ต่างก็มีอิทธิพลที่สามารถกำหนดการแต่งงานของคนไทยได้จากผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้คือ

1. ในการศึกษาเรื่องอายุแรกสมรสของผู้ย้ายถิ่นนั้น ถ้าทำการศึกษาโดยใช้ข้อมูลประวัติชีวิต (life history) จะทำให้มีความชัดเจนในเรื่องอิทธิพลของการย้ายถิ่นต่ออายุแรกสมรส ได้มากกว่าการศึกษาโดยใช้ข้อมูลในภาคตัดขวาง ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาโดยใช้ข้อมูลระยะยาว จะนำเอาระยะเวลาในการเกิดเหตุการณ์ เข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ด้วย และไม่ตัดข้อมูลที่ เป็น censored ทิ้งไป ทำให้ผลที่ได้จากการวิเคราะห์นั้น ไม่เบี่ยงเบนไปจากที่เป็นจริง

2. เนื่องจากการย้ายถิ่นเป็นขั้นตอนหนึ่งของการพัฒนาตนเอง ทำให้มีความก้าวหน้า และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนเลื่อนอาชีพ (ดูขุฎี อายุวัฒน์, 2540) และการย้ายถิ่นของคนโสดไม่ทำให้คนสมรสมากกว่าผู้ไม่ย้ายถิ่น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ไม่ควรสะกิดกั้นการย้ายถิ่นของคนโสด

3. เนื่องจากการย้ายถิ่นทำให้คนสมรสช้า และอายุแรกสมรสจะมีผลกระทบต่อภาวะเจริญพันธุ์ ดังนั้นในการวางแผนเกี่ยวกับเรื่องภาวะเจริญพันธุ์ จึงควรที่จะรวมเรื่องการย้ายถิ่นเข้าใน model การควบคุมภาวะเจริญพันธุ์ด้วย

4. ตัวแปรปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งเรื่องการศึกษา อาชีพและสภาพการทำงาน ต่างก็มีอิทธิพลต่ออายุแรกสมรส ทั้งในผู้ย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น ดังนั้นถ้าต้องการให้ประชากรไทย เลื่อนอายุแรกสมรสออกไปอีก จึงควรพัฒนาทางการศึกษา การฝึกอาชีพ และการมีงานทำ จะทำให้คนต้องการเลื่อนฐานะทางสังคม และลดความสนใจในเรื่องการสมรสลง

5. ในการออกแบบการวิจัยที่ศึกษาถึง อิทธิพลของตัวแปรหลายระดับ และนำตัวแปรคุณลักษณะชุมชนระดับจังหวัด เข้ามาศึกษาด้วยนั้นพบว่า ตัวแปรคุณลักษณะชุมชนระดับจังหวัด มีอิทธิพลต่ออายุแรกสมรสจริง แต่ผลการศึกษาจากตัวแปรบางตัวยังเป็นข้อสงสัยอยู่ จึงควรมีการทดสอบถึงอิทธิพลของตัวแปรนี้ซ้ำอีก นอกจากนี้ยังมีตัวแปรระดับชุมชนอีกหลายตัวแปร ที่เกี่ยวข้องกับสมรสที่ยังไม่ได้นำมาศึกษา ในการวิจัยครั้งต่อไป จึงควรนำตัวแปรคุณลักษณะ ชุมชนอื่นนอกเหนือจากที่ศึกษาไว้แล้ว นำมาศึกษาด้วย

6. เนื่องจากการย้ายถิ่นและการสมรสนั้น จะมีความสัมพันธ์กัน ในลักษณะที่ค่อนข้างซับซ้อน กล่าวคือ การย้ายถิ่นจะเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้ย้ายถิ่นจะสมรสช้า ในทิศทางตรงข้าม การแต่งงานช้าก็เป็นสาเหตุทำให้ผู้ย้ายถิ่นย้ายได้หลายครั้งเช่นกัน ซึ่งเป็นแนวความคิดใหม่ ที่ยังมีทฤษฎีสนับสนุนน้อย ทั้งนี้เนื่องจากการย้ายถิ่นไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งเดียว ที่ผู้ย้ายถิ่นย้ายแล้วไปสมรสในถิ่นปลายทางทุกคน บางคนย้ายไปแล้วอาจจะย้ายกลับมาในลักษณะเป็นโสด แล้วย้ายไปอีกในลักษณะโสดหลายครั้งจึงแต่งงาน ดังนั้นจึงทำให้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะย้อนกลับ ที่จะทำให้มีผลกระทบต่ออายุแรกสมรสของผู้ย้ายถิ่น ทำให้อายุแรกสมรสสูงกว่าผู้ไม่ย้ายถิ่นนั้น อาจเบี่ยงเบนมาจากอิทธิพลของตัวแปรอื่น ที่ไม่ใช่ผลมาจากการย้ายถิ่นทั้งหมด การวิเคราะห์ด้วยวิธี Multi-variate ดังข้างต้น จึงไม่สามารถอธิบายคำตอบได้ถูกต้องทั้งหมด ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการศึกษาในประเด็นนี้ต่อไป ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ด้วยวิธี Simultaneous equation เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเบี่ยงเบนอายุแรกสมรส และอิทธิพลที่แท้จริงของการย้ายถิ่นต่ออายุแรกสมรสต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้ เขียนโดยใช้ข้อมูลสถิติที่ผู้เขียนรวบรวมเพื่อทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก “ประชากรศาสตร์ชุมชนบัณฑิต” พ.ศ.2542 สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้เขียนขอขอบพระคุณคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาที่กรุณาอนุญาตให้ลาศึกษาต่อ และขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์อภิชาติ จำรัสฤทธิ์วงศ์ รองศาสตราจารย์ (พิเศษ) Philip Guest ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.อ. ดร.วาสนา อิมเอม รองศาสตราจารย์เนาวรัตน์ พลายน้อย ที่กรุณาให้คำแนะนำที่ทรงคุณค่า ข้อคิดเห็น รวมทั้งจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องเป็นของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

เอกสารอ้างอิง

ชุมชน อายุวัฒน. 2540. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลื่อนอาชีพของผู้ย้ายถิ่น. วิทยานิพนธ์หลักสูตร ปรัชญาชุมชนบัณฑิต สาขาประชากรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2533. รายงานเชิงวิเคราะห์ฉบับ 4 ภาวะสมรสของประชากรไทย สัมมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2533. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

Chamrathirong ,A. 1980. *Nuptiality in Thailand : A-cross-sectional Analysis 1980 Census*. Hawaii. : East-West Center Honolulu.

Dixon , R.B. 1971. Explaining Cross-Cultural Variation in Age at Marriage and Proportions Never Marrying. *Population Studies*. 25 (2). 215-225.

Friedlander, D. & Moshe, E.B. 1986. Occupation , Migration, Sex Ratio and Nuptiality in Nineteenth Century English Communities : A model relationships. *Demography*. 23 (1) : 1-12.

Guest, P. 1994. *The effect of migration on Timing of Marriage in Thailand*. Paper presented at the 1994 Australian Population Association Meeting. Canberra. 1-14.

Hugo, G. 1994. *Migration as a survival strategy : The family dimension of migration*. Paper presented at the United Nations Expert Group Meeting on Population Distribution and Migration . Santa Cruz, Boliver.

Salaff, J.W. 1976. The status of Unmarried Hong Kong Women and Social Factors Contributing to Delayed Marriage. *Population Studies*. 30 (3) : 391-412.

Smith, P.C. & Karim, M.S. 1980. *Urbanization, education and marriage pattern : four cases from Asia*. New York : East-West Population Institute.

United Nations. 1992. *Migration and Urbanization in Asia and the Pacific*. Bangkok : United Nations.

_____. 1993. *Internal Migration of Women in Developing Countries*. New York. United Nations.